

Skušali bodo uveljaviti svoja stališča

V Ljubljani so se prejšnji mesec sestali na medobčinskem posvetovanju predstavniki ZZB NOV ljubljanskih občin Center, Moste-Polje, Bežigrad, Šiška in Vič-Rudnik. Razpravljali so o sredstvih za gradnjo stanovanj za upokojene borce. Po temeljiti razpravi so izoblikovali in soglasno sprejeli tole stališče:

Sredstva, ki se zbirajo od 4% zavod za socialno zavarovanje v pokojnin in ki so namenjena za gradnjo stanovanj upokojenih borcev, naj Republiški zavod za socialno zavarovanje odvajal sproti, ne pa na koncu leta. S tem bi bilo omogočeno urejanje kritičnih stanovanjskih zadev upokojenih borcev že med letom.

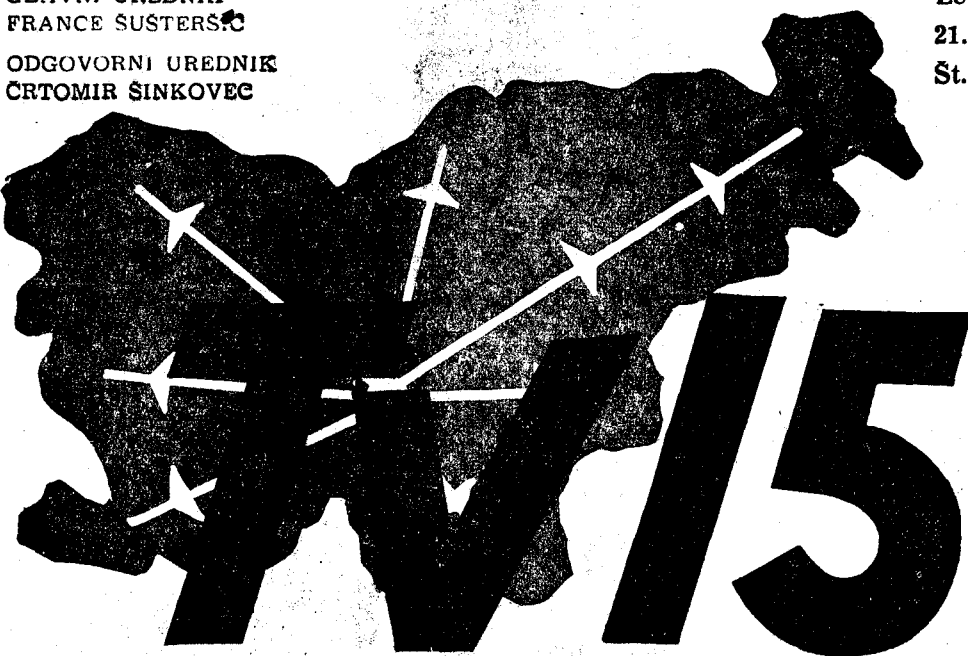
Odbore, ki upravljajo sredstva skladov po občinah, naj bi popolnili tako, da bi vanje ko-optirali še predstavnike upokojencev-borcev, če že niso v njem zastopani.

Ti odbori, ki jih imenujejo skupščine občin, pa naj bi poslovali po pravilnikih o uporabi in delitvi sredstev sklada. Te pravilnike morajo potrditi skupščine občin.

K tem sklepom je treba pripomniti, da je prišlo do navedenega medobčinskega posvetovanja in na njem do sprejetja gornjega stališča, ker ima Republiški

zavod za socialno zavarovanje v načrtu uporabiti sredstva 4-odstotnega prispevka od pokojnin kot sklad za posojila upokojencem za urejanje njihovih stanovanjskih zadev. Ker pa se občinski odbori ZZB NOV iz Ljubljane ne strinjajo s to namero zavoda za socialno zavarovanje, so na omenjenem posvetovanju sprejeli navedena stališča, ki jih bodo vsekakor skušali tudi uveljaviti.

GLAVNI UREDNIK
FRANCE SUSTERSKI
ODGOVORNI UREDNIK
ČRTOMIR ŠINKOVEC

GLASILO ZVEZE ZDRUŽENJ BORCEV NOV SLOVENIJE

Leto IV
21. VI. 1966
Št. 24

Besede
in dejanja

• Zito, ki samo potuje

V mlinskem podjetju »Kroatia« iz Osijeka na vse kriplje iščejo deset (10) vagonov žita, ki je izgubil neznan kam. Po napetem »lovu« je sled pripeljala do mlina v Cepinu, vendar tam niso mogli ugotoviti, kdo je pogrešano žito prevzel, ne kaj se je z njim zgodilo.

Optimisti — v podjetju so sicer prepričani, da ni takega tatu, ki bi zmaknil deset vagonov žita, in sumijo, da se je žito »izgubilo« v pomanjkljivi evidenci.

Delo — 14. VI. 1966

• Popoprano zdravljenje

V letu 1965 je imel Komunalni zavod za socialno zavarovanje v Kopru pri povprečni 8,2-odstotni prispevni stopnji za zdravstveno zavarovanje 73 milijonov dinarjev izgube, samo v prvih štirih mesecih letos pa je ta izguba narasla že na 117.769.000 starih dinarjev ob 7-odstotni prispevni stopnji; stroški za bolnišnično zdravljenje so se povečali od lani za 25,7%, v Kopru dosegajo tovrstni stroški za zavarovance 9040 dinarjev, medtem ko v Postojni le 4340 starih dinarjev.

Delavska enotnost — 9. VI. 1966

• Računi na majavih nogah

Prvono sprejeti republiški proračun je predvideval za 50,504 milijone starih dinarjev dohodkov. Po dveh omejitvah in enem rebalansu so bila ta predvidevanja znižana na 46.860 milijonov, v resnici pa se je do konca leta nateklo le 42.956,7, vsem ko so izdatki presegli dohodke za 328,8 milijona dinarjev.

Delo — 11. VI. 1966

• Kadar kmetje postanejo meščani

V desetih letih je v nižkem okraju 20 odstotkov prebivalcev zapustilo vas (zdaj jih je 52 odstotkov). Rekli bi, da jih je ostalo dovolj. Toda kdo je ostal? Trdijo, da je odšlo v mesto 90 odstotkov mladincev. V okraju je 3800 družin brez delovne sile in naslednikov; 18.000 gospodarstev ima samo po enega sposobnega za pridobivanje.

Komunist — 10. VI. 1966

• Za plačo je treba tudi delati

Leta 1956 so rabili pri nas za izdelavo ene tone opke 18 ur, v Zahodni Nemčiji 7,5 ure; 1964. leta v Sloveniji 11 ur, v Zahodni Nemčiji 6 ur. Na milijon opke smo pri nas 1956. leta zaposlovali 22 delavcev, v Zahodni Nemčiji pa 8,5; 1964. leta pa ni 10,8 in Nemci 7 delavcev. Indeks porasta produktivnosti Jugoslavija 49 in Zahodna Nemčija 82.

Delavska enotnost — 9. VI. 1966

• So že vsi v drugih službah

Na eni zadnjih sej koordinacijskega odbora, ki jih sklicuje republiški sekretariat za urbanizem, stanovanjsko izgradnjo in komunalne zadeve, so razpravljali o preecem pomanjkanju sredstev za gradnjo stanovanj v Ljubljani. Slišali smo, da so stanovanjski skladi lani na veliko dobili sredstva in na široko dajali na vse strani. Rezultat: samo za leto 1966 so ljubljanski skladi preseženi za 8,2 milijarde starih dinarjev. V mučni tisihi potem nekdo vpraša, kje so vendar tisti ljudje, ki so za takšno početje odgovorni. In spet osamljen glas: »So že vsi v drugih službah.«

• Marsikdo bi heracil...

V Sarajevu: Ko je LM pred Begovo džamijo prišla beraba, ki je običajno prosjaki na tem kraju, je našla pri njem 50.000 starih dinarjev. Berac je povedal, da je vsak dan priberal približno toliko.

TT — 13. VI. 1966

• Pregnali so jih s stolčkov

Občinski komite Zveze komunistov v Strumici je izkjučil iz ZK generalnega direktorja velikega kmetijskega posestva »Sloboda« Kolja Antonova in knjigovodja tega posestva Fera Georgijeva in Tisa Janjadjeva. Komite je priporočil samoupravnim organom, naj Antonova odstavijo z direktorskega mesta.

Ob pripravi zaključnega računa za leto 1962 in 1963 je direktor skupno s knjigovodjem prikazal lažno finančno stanje posestva. Na podlagi tega — pa čeprav je posestvo imelo visoke izgube — so oni prejeli polne plače. Skupnost je pri tem oskudovala za nad milijon novih dinarjev.

Politika — 12. VI. 1966

• »Sveta družina« ni vzbujala verske nestrpnosti

Danes je senat ljubljanskega okrožnega sodišča, pred katerim se je zagovarjal študent Vladimir Gajšek zaradi obtožbe, da je vzbujal versko nestrpnost, izrekel oprostilno sodbo. Trije slovenski škofje so namreč lani poslali prijavo ljubljanskemu okrožnemu javnemu tožilstvu, da je Vladimir Gajšek s svojo pesmijo »Sveta družina«, ki jo je sredi lanskega leta objavil v listu »Studentska tribuna« v Ljubljani, vzbujal versko nestrpnost.

Delo — 15. VI. 1966

• Drago zdravstveno zavarovanje

Udeležba stroškov za zdravstvo pri čistih osebnih dohodkih delavcev, naglo narasča. Leta 1963 je znašala 15,4 odstotka, a lani se je za udeležbo povečala za 1,2 odstotkov. To pomeni, da od vsake 100.000 dinarjev čiste osebnega dohodka delavcev iztečejo skladi zdravstvenega zavarovanja iz plačilnih vredic delavcev in uslužbencev 18.000 dinarjev.

Vjesnik u srijedu — 15. VI. 1966

IZ RESOLUCIJE ZVEZE PROSTOVOLJCEV-BORCEV ZA SEVERNO MEJO 1918-1919

Zveza prostovoljcev-borcev za severno mejo 1918/1919 je imela pred kratkim svojo letno skupščino. Delegati štiri-najstih občinskih organizacij te zveze so na tej skupščini sprejeli tudi obširno resolucijo, iz katere posnemamo tele ugotovitve:

Nesporno je uspeh boja slovenskih prostovoljcev, da je bil Maribor s Podravjem, Slovenskimi goricami, Pohorjem, Prekmurjem in Mežiško dolino priključen slovenskemu ozemlju in s tem Jugoslaviji. Tudi jeseniški kot je bil takrat v veliki nevarnosti.

Vsi ti kraji so danes v političnem, zlasti pa v gospodarskem pogledu velikega pomena za našo državo. Industrija v teh krajih — mežiški svinčeni rudnik, ravska jeklarna, jeseniška železarna, elektrarne ob Dravi, industrija v Mariboru, pohorsko gozdarstvo, vinarstvo

in druga naravna bogastva, vse to so dragoceni objekti našega socialističnega gospodarstva. Brez odločnosti in junaštva slovenskih prostovoljcev ob severni meji Slovenije leta 1918 bi teh krajev prav gotovo ne bilo na zemljevidu Jugoslavije.

Takratne vojaške akcije slo-

venskih prostovoljcev — borcev za severno mejo so bile samoiniciativne. Takratna meščanska Narodna vlada v Ljubljani jim je v najodločilnejših tednih po razpadu Avstro-Ogrske odrekla vsako učinkovito podporo.

Z obžalovanjem ugotavljajo, da v prizadevanjih za priznanje osvobodilnega in naprednega značaja njihovega boja v tej ali oni obliki še niso uspeli. Svoj prvi uspeh so dosegli s tem, da so v zvezni zakonski novi ki temeljnemu zakonu o pokojninskem zavarovanju — prvič omenjeni. Z zadovoljstvom pa naglašajo, da so naleteli pri članih IS SRS — predvsem pa pri predsedniku IS Viktorju Avbiju, pri funkcionarjih republiškega odbora ZZB NOV in pri občinskih organizacijah te zveze, kakor tudi pri SZDL Slovenije na mnogo razumevanja in dobrohotnosti.

V resoluciji je dalje navedeno, da je bil leta 1958 v Mariboru postavljen spomenik »Borcem za severno mejo 1918/1919«. Prostovoljcem-borcem za severno mejo pa so takrat po priporočilu predsedstva ZZB NOV Slovenije podelili posebno spomenico.

Spričo tega, da so prostovoljci — borci za severno mejo že stari in povečini staroupokojenci, smatrajo, da imajo pravico pričakovati in zahtevati od naše družbene skupnosti, da uredi njihovo materialne zadeve. To njihovo pričakovanje je še posebej utemeljeno. Edino uspešno in zadovoljivo rešitev vidijo v ustanovitvi posebnega republiškega sklada, iz katerega bi prejeli prostovoljci — borci za severno mejo 1918/1919 stalne mesečne priznavačnine.

OBVESTILO

Komisija za bivše politične zapornike, internirance in deportirane pri ZZB NOV Slovenije obvešča bivše internirance iz Slovenije, ki so bili internirani v zloglasnem taborišču Jasenovac, da bo dne 3. julija t. l. ob 10. uri v Jasenovcu odkritje spomenika žrtvam tega taborišča, združeno s komemoracijo.

Priporočamo, da se tega odkritja udeležijo čimveč bivših političnih zapornikov, internirancev in borcev NOV.

Poveljstvo partizanskih čet

Glavno poveljstvo slovenskih partizanskih čet je bilo ustanovljeno 21. junija 1941, torej pred petindvajsetimi leti, v Bernardovi hiši Pod hribom v Ljubljani. Ta zgodovinski dogodek je bil izredno pomemben za razvoj slovenske oborožene vstaje

FRANC
LESKOŠEK-
LUKA

MIHA
MARINKO

ALES
BEBLER-
PRIMOŽ

OSKAR
KOVAČIČ

V Glavnem poveljstvu slovenskih partizanskih čet so bili: Franc Leskošek-Luka (komandant), Miha Marinko (političkomisar), Aleš Bebler-Primož, Marijan Breclj, Stane Zagar, Oskar Kovačič (narodni heroji), Dušan Podgornik (ustreljen 13. junija v Gramozni jami) in Vito Kraigher (ubili so ga belogardisti dne 5. maja 1945 na Turjaku). — Medtem ko je Stane Zagar padel kot pobudnik upora na

Gorenjskem 27. marca 1942 pri Crngrobu, je Oskar Kovačič, organizator upora v južni Primorski in v Trstu, umrl za posledicami težke ječe 1. 1944.

Z napadom Nemčije na SZ so tudi pri nas dozoreli pogoji za oboroženo vstajo. Temeljne osnove so bile dane s »partizanskim zakonom«, ki ga je v posebni okrožnici izdalo tri tedne po svoji ustanovitvi Glavno poveljstvo slovenskih partizanskih čet. V njem je

med drugim zapisano:

Partizanski oddelki so sestavljeni iz prostovoljcev, ki se hočejo zvesto in vztrajno boriti za velike osvobodilne cilje slovenskega naroda. Partizani ne bodo odložili orožja poprej, dokler ne bodo uresničeni cilji, zaradi katerih so zgrabili za orožje.

V poglavju o dolžnostih in pravicah partizanov je še posebej poudarjeno, da mora partizan imeti čvrst značaj,

biti iskren do tovarišev, potrpežljiv in poln samoobvladanja v vsakdanjih naporih. Prav tako mora biti skromen, nesebičen in tovariški do svojih bojnih tovarišev ter globoko vdan osvobodilni stvari.

Pomembna je disciplina, brez katere ni mogoče uresničiti nobenega dejanja, prav tako pa skrajna poštenost do tovarišev; čuvati mora osebno čast in s tem tudi čast partizanstva.

STANE
ZAGAR

MARIJAN
BRECLJ

DUŠAN
PODGORNIK

VITO
KRAIGHER

KAM NA LETOVANJE?

1946 · 1966

ILIRSKA BISTRICA

V zvezi z našim člankom »Kam na dopust?«, ki smo ga 14. junija objavili v 23. številki »TV-15«, smo prejeli več pism. Naši naročniki se zanimajo, kako si je mogoče zagotoviti mesta v domovih, o katerih je govora v omenjenem članku in kakšne so cene oskrbnega dne v njih.

Predvsem moramo ugotoviti, da se tisti, ki želijo iti na oddih v domove ZZB, prijavljajo že v aprilu ali najpozneje v maju. Zato so prostori v teh domovih sedaj že oddani. V poletnih mesecih je mogoče dobiti mesto v

njih le v primerih, če kdo, ki ima rezervirano mesto — le-to odpove. Prijavljati pa se je treba pri občinskih odborih ZZB. Le za prostore v domovih v Simonovem zalivu in Gozdu Martuljku se je treba zgodaj spomladaj pozanimati pri republiškem odboru ZZB NOV Slovenije.

Cene oskrbnega dne v teh domovih so sorazmerno mnogo nižje od cen v drugih podobnih ustanovah in se gibljejo med 2000 in 3000 S din. K temu pa je treba pripomniti, da užijemo

vajo člani ZZB v vseh domovih še poseben popust. Zato znašajo cene oskrbnega dne zanje le od 900 do 1600 S dinarjev.

O vseh nadaljnjih podrobnostih, ki jih v zvezi z oddihom v domovih ZZB zanimajo, pa naj se bralci našega glasila pozanimajo pri občinskih odborih ZZB.

Pojasnilo

V članku »Kam na dopust?«, ki je izšel v 23. številki našega lista, smo napisali tudi, da so si

belokranjski borci v bližini Crnomlja uredili svoj počitniški dom v nekdanji zidnici. Do te ugotovitve je prišlo zaradi nepopolne in netočne informacije, ki jo je dobil pisec navedenega članka. Mišljena je bila zidnica na Doblički gori, ki je preurejena v spominski objekt NOB, in je odprta le od časa do časa. Zato tudi ne more biti počitniški dom belokranjskih borcev, ki jih prosimo, da nam to našo neljubo pomoto oprostite.

PAPEŽ PACELLI IN TRETJI RAJH

Pred kratkim smo dobili v slovenskem prevodu knjigo »Pij XII. in tretji rajh« (izdala Državna založba Slovenije). Njen avtor je Saul Friedländer, predavatelj sodobne zgodovine na visoki šoli za mednarodne vede v Ženevi, čigar raziskovalno področje je Nemčija, še posebej pa ga zanima obdobje nacizma.

Avtor je dal knjigi podnaslov »Dokumenti«. Za knjigo je

Saul Friedländer
Pij XII. in tretji rajh

namreč uporabil številne dokumente — zlasti iz arhiva nemškega zunanjega ministrstva — ki govorijo sami zase, oziroma si bralec lahko na njihovi podlagi ustvarja samostojno sedbo. Avtor se je omejil le na kratke komentarje, kolikor so potrebni za različno opredelitev časa in okoliščin dogajanja.

Gre za vprašanja, o katerih je bilo v mednarodni javnosti že večkrat govora: kakšen je bil odnos Pija XII. do nacizma in tretjega rajha? Zakaj so bila njegova stališča do vojnih grozot, zlasti pa do preganjanja Židov, tako medla? Zakaj je zavijal svoje poslanice v abstraktne fraze o grehu, božji pravičnosti, ni pa konkretno pokazal na zločine in obsodil genocida? Zakaj se je previdno zavijal v molk, ko bi bil moral kot poglavar katoliške cerkve zavzeti jasna in odločna stališča do nacističnih zločinov v Nemčiji in zasedenih deželah?

Na vsa ta vprašanja dobi bralec jasen odgovor: papeževa poglavitna skrb med drugo svetovno vojno je bil boj proti »brezbožnemu boljševizmu«, torej proti Sovjetski zvezi, za kar se mu je zdela nacistična Nemčija kaj pripravno orodje.

Seveda je treba poudariti, da se velik del katoliške duhovščine s takim stališčem cerkvenega poglavarja ni strinjal. Tako npr. izvedemo iz dokumentov, navedenih v knjigi, da se je del francoskega episkopata odločno uprl preganjanju Židov — toda ne po navodilih Rima! Papež Pacelli — Pij XII. je bil gluha za prošnje in zahteve, naj odločno obsodi nacistična grozodejstva in peklenski načrt za dokončno rešitev židovskega vprašanja. Tako je ameriški predstavnik pri Sveti stolici Harold Tittmann 30. julija 1942 poročal: »V svojih dosedanjih poročilih sem opozarjal, da je zaradi tega, ker Sveta stolica javno sploh ne ugovarja zoper nacistična grozodejstva, v nevarnosti moralni ugled cerkve ter da je spodkopano zaupanje vanjo in celo v samega Svetega očeta. Na to nevarnost je bil Vatikan že večkrat opozorjen; tudi nekateri moji kolegi so to storili, vendar brez uspeha...«

Dalje izvedemo iz knjige, da papež ni reagiral niti na poročilo, ki mu ga je poslal esesovec Kurt Gerstein. Le-ta je videl grozodejstva na lastne oči in jih opisal kot avtentična pričra. (Čeprav je bil v službi SS, je zasovražil nacistični režim — bil je namreč eden izmed redkih nacistov, ki jih je ganilo gorje v ječah in koncentracijskih taboriščih.) Nesporno je, da so v Vatikanu brali to poročilo, ki je polno pretresljivih opisov. In vendar je papež še naprej molčal...

Šele v božični poslanici leta 1942 je papež posvetil nekaj besed žrtvam vojne, še zmeraj pa ni odločno obsodil tistih, ki so vojno povzročili in se kopali v krvi grozodejstev. Sploh postane bralcu jasno, da je papež, če je kdaj izrekel kakšno besedo proti vojnemu zlu, skrbno pazil, da se ne bi zameril vodstvu tretjega rajha in da so njegove besede veljale predvsem tistim, ki so se borili proti nacistični Nemčiji. Če preberemo navedene dokumente, se moramo v celoti strinjati s sklepni mi mislimi Alfreda Grosserja, navedenimi v prispisu h knjigi. Med drugim pravi: »Dokumenti, ki jih navaja S. Friedländer, nam skoraj zanesljivo kažejo, da so se v Vatikanu ukvarjali z zamisli, kako bi predragučili državne zveze, ali vsaj, kako bi mogli doseči separatni mir na zahodu.«

Kot že rečeno, je poudarek knjige na dokumentih — avtor se izogiba lastne sodbe, oziroma jo prepušča bralcu. Na koncu se sprašuje: »Kako naj razložimo, da so še konec leta 1943 papež in visoki cerkveni dostojanstveniki želeli zmagovit odpor Nemcev na vzhodu

in so, kot kaže, privolili, čeprav samo začasno, v še nadaljnji obstoj vsega nacističnega iztrebljevalnega stroja? Kako naj pojasnimo izredno ljubezen, ki jo je pontifikalni vladar kar naprej izjavljal Nemcem, in to celo leta 1943, čeprav je vedel, kakšen je Hitlerjev režim?«

Odgovor na to je več kot jasen: zato, ker je bil papežev glavni smoter uničenje Sovjetske zveze, pa čeprav za ceno milijonov in milijonov nedolžnih žrtev.

Če preberemo Friedländerjevo knjigo, nam postane še bolj jasno, zakaj je bil papež Pacelli tako naklonjen Paveličevi NDH in njenim ustašem; zakaj je franciškiški pater Majstorović-Filipović kot komandant koncentracijskega taborišča v Jasenovcu lastnoročno zaklal na stotine žrtev; zakaj je urhovski morilec Peter Križaj na zatožni klopi l. 1945 izjavil: »Delal sem samo to, kar sta mi ukazala prevzvišeni škof Gregorij Rožman in sveti oče papež!« In tudi to nam postane še bolj jasno, zakaj je papež Pacelli poddelil bivšemu zagrebškemu nadškofu Stepincu kardinalski naslov...

F. S.

»Bil sem prostovoljec«

»... Da, tudi jaz sem bil partizan. Čeprav sem bil mlad, skoraj premlad, a sem si kar sam dopovedoval, da mi Hitler ne bo gospodaril, da mu ne bom služil tudi minute ne...«

•PRIPOVEDUJE ETBIN IGRIŠNIK-HUGO
IZ MATK PRI PREBOLDU

Bilo mi je šestnajst let, ko

se je govorilo, da bodo moji letniki vsak čas morali v nemško vojsko, na fronto, umirat za norega Hitlerja. Hitlerjugend organizacija je delala s polno paro. Vse pogostejše smo hodili na vaje z orožjem in ob vsaki taki priložnosti so nam delili nauke, kako bo nemška armada premagala svet, kako častno je služiti v taki nepremagljivi vojski in kako nam ne sme biti žal mladih življenj, ki jih naj, če bo tako naneslo, hrabro položimo na oltar velikega rajha.

Prav tisti čas, ko se je bilo treba odločiti, sem že nekajkrat imel zvezo s partizani; vedno bolj sem o vsem tem premisljeval, dokler si nisem rekel: prostovoljno v partizane! Mislim, da sem bil tisti čas jaz najmlajši, ki se je bil sam odločil, vzel najnujnejše, se na hitro poslovil od domačih in šel...

Pomalem se je začelo partizan-

ske življenje... Terenci so bili kar dobro oboroženi in tudi uniforme niso imeli slabe. Največ je bilo nemškega. Razumljivo: saj so bili v tem delu nemški vojaki in policisti edini sovražniki, ki so vohljali in stikali za partizani po gozdovih. Mi pa še nismo dobili orožja. In mislim, sem, kaj mi bodo dali, da se bom boril, da bom jurišal na švabe. Pomislil pa sem tudi na očeta, ki je odšel nekaj dni prej. Rekli so mi, kam je šel. Ali jaz jim vsega nisem verjel, zakaj terenci so imeli tudi svoje »tajne postave«. Glavno pa je bilo, da sem bil mlad in zdrav, da strahu že od otroških let nisem poznal, pa tudi razmeroma močan sem že bil. Od doma sem bil vaje skromnosti, zato glede hrane nisem kazal prav nobene izbirečnosti, medtem ko se je nekaterim prav to hudo otepal.

Četrti večer pa smo krenili na pot. Seveda so nas prej še poučili, kako se naj med potjo ravnamo in če slučajno naletimo na Nemce, naj ukrepamo previdno; sicer pa bomo tako ali tako hodili po »varnih« poteh in naj nas to nič ne skrbi. No, pa se je končno le začelo. Šli smo v koloni, največ po gozdu, le tu in tam je bilo videti luč samotne kmetije. Breg mi ni delal težav, bil sem ga vajen z mladih nog, in zato sem hodil z lahkoto. Le to mi ni šlo v glavo, da hodim brez orožja. Kako drugače bi se počutil s šarcom na rami ali pa z brzostrelko na prsih in bombo za pasom. Tu in tam, ko smo posedli k počitku, se je kdo tiho oglašil:

— Fantje, nocoj pa bomo Nemce kar s fižolom pobili!
— Tišina! se je slišal rezek in ukazovalen glas. Bil je to glas vodje patrole, ki nas je spremljala v za nas nepoznano

— Sama angleška roba. Angličji, Američani in Rusi so naši zavezniki!

Potem se spominjam, kako sem prvič stal s šarcom na strani. Stiskal sem to železno pripravo, nekam preveč krčevito sem jo držal, a počutil sem se varnega in nič me ni bilo strah.

Spominska proslava v Jasenovcu

Graditev spomenika in dostopa preko jezera smrti. Na sliki sta komandant zagrebškega odreda Ljuban Colak in zdravnik dr. Nikola Nikolić, preživeli taboriščnik, čigar knjiga »Jasenovsko taborišče« bo izšla v založbi »Borec«

Ob dnevu borca, 4. juliju, bodo v Jasenovcu velike proslave, posvečene spomenu to in stotisočim, ki leže na področju ustaškega taborišča in preko Save, v bosenski Gradini. Jasenovac je bil med največjimi morišči fašistov v Evropi, brez dvoma pa najbolj krvavo. Med temi žrtvami leži mnogo Slovencev, ki so bodisi bili preseljeni na Hrvaško ali pa tam stalno živeli.

Na območju taborišča bodo odkrili blizu 30 m visok spomenik iz železobetona, ki simbolizira cvet in bo viden daleč v tem ravninskem svetu. Uredili so asfaltno cesto iz Novske, ki je vezana na magistralo Zagreb—Bocgrad. Prav tako so modernizirali cesto od kolodvorja in skozi vso vas do bivšega taborišča. Od ceste do spomenika je postavljena pot iz železniških pragov in mostom preko jezera smrti. Armada bo postavila za dneve proslave na trasi, kjer je vozil preko Save splav smrti, pontonski most. Obiskovalci bodo preko njega prišli v Gradino, imenovano grobnico narodov. Na tem, kilometre obširnem območju, je bila tovarna-klavnicna ustaških zločincev. Tu je še pred dvema letoma sondirala posebna komisija ves teren in odkrivala še neznana ogromna grobišča, ki so jih zločinci skrbno zakrili. Te nekropole so sedaj lepo urejene in dostopni tlakovani.

V Jasenovcu bo v sklopu prireditve tudi dokumentarna razstava, ki je zametek bodočemu muzeju v tem kraju. Prireditelji pričakujejo za ta dan okoli 25.000 obiskovalcev.

Obrtno podjetje

»OBRTNIK« PREBOLD

Izdelujemo peči za centralno kurjavo za eno in dvostanovanjske hiše na trda in mehka goriva. Peči in grelce tudi sami montiramo. Cena peči je 9500 N. dinarjev, montaža in instalacija grelnih naprav pa po predračunu.

Izdelujemo tudi lahke konfekcije, ki jo zelo priporočamo cenjenim potrošnikom.

Zidarska delavnica ugodno uporablja pri zidavi hiš opeko iz lastne opekarnice, ki omogoča cenejšo gradnjo.

V okviru podjetja imamo tudi lastno mizarstvo delavnico.

Spominjam se datuma. Bilo je prvega marca leta štirinštridesetega. Lep večer je bil, ko sem se poslovil od rodne vasi, od mojih Matk, od naših sončnih gričev. Nisem vriskal in nepel. Le v noč sem napejal ušesa, ko sem jo mahal proti Bezovniku, naravnost k Svetovi zidnici. Tam so se vsak čas zbirali partizani-novinci, potem pa so jih terenci spremljali proti Zgornji Savinjski dolini.

Ko sem prišel, nisem bil več sam. Bili so tudi drugi, mobiliziranci. Povedal sem, da sem prišel prostovoljno in da mi ni mar, kam me bodo terenci poslali. No, tako hitro pa vendar ni šlo. Tri dni smo čakali v Bezovniku, tri dni mi se seznanjal z novimi in že znanimi obrazi. Prihajali pa so tudi ljudje, prinašali pošto in hrano.

postojanko. Šli smo po obrobah hribovju proti Motniku, nato pa smo se začeli vzpenjati v hrib. Sprejelo nas je neznan-sko mogočno lesovje. Ob svitu sem opazil na popju vejic, na cvetočem teluhu ob drči, da se bliža pomlad, da se ni treba bati snega, o katerem so terenci s takim »spoštovanjem« govorili.

Pa sem si mislil, ko sem obračal to težko orožje, če pridejo švabi, užgal bom, moj šarec bo zapel smrtonosno pesem. Bil sem nestrpen, nekam nemiren, kdaj bo prišel ta prvi trenutek, ko bo teorija postala praksa in ko bom videl, kako pred šarcom padajo tuji vojaki; morajo padati, saj tudi oni sejejo smrt.

(Nadaljevanje prihodnjic)

ŽAROMETI IN SVETILKE ZA:

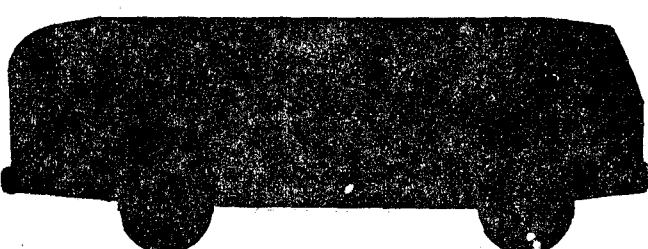
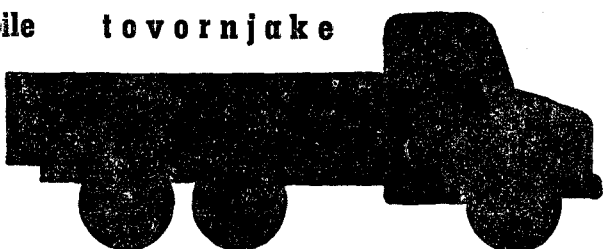
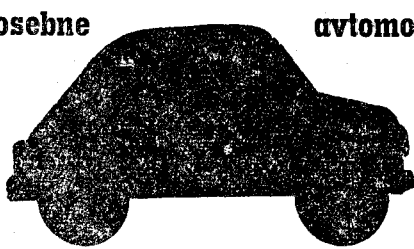
osebne

avtomobile

tovornjake

avtobuse

motorje in mopede

SATURNUS SATURNUS SATURNUS SATURNUS

SODOBNA OBRAMBNA VZGOJA IN LJUDSKA ZAŠČITA

LEPA INDIJKA NUR NU NISA, ROJENA V KREMLJU, SPADA MED NAJBOLJŠE BRITANSKE OBVEŠČEVALCE V DRUGI SVETOVNI VOJNI

VELIKO DEJANJE POGUMNE INDI

GESTAPOVCI JO LOVE

Obveščevalna skupina, v katero se je Madeleine po svojem prihodu v Francijo vključila, je imela sedež v državni kmetijski šoli v Grignonu, mestecu severozahodno od Versailles in v neposredni bližini Pariza.

Nur je takoj vzpostavila telegrafsko zvezo s centralo v Angliji in začela odpošiljati šifrirana poročila z najpomembnejšimi podatki, kar jih je bila zbrala ta skupina. Bila pa je to zelo tvegana zadeva, zakaj hitlerjevci so takrat imeli celo omrežje prisluškovalnih postaj, vgrajenih v avtomobile, ki so križarili po Parizu in okolici. Z njimi je bilo moč hitro najti kraj, odkoder prihajajo skrivni signali, in tako odkriti radijsko postajo. V takih primerih so Nemci natančno preiskali vso mestno četrt. Zato je morala Nur vsako poročilo oddajati z drugega kraja in se je morala s svojo radijsko postajo nenehno seliti, da bi za seboj zabrisala sledi. To pa je bilo spet nevarno, kajti kaka gestapovska patrolja jo je utegnila prestopiti in najti pri njej radijsko postajo.

Sprva je imela precej sreče. V Franciji je bila šele kakih štirinajst dni, ko je gestapo že vedel, da je v državni kmetijski šoli neko pomembno središče odporniškega gibanja. Na srečo se je Nemcem tako zelo mudilo in pred stavbo niso postavili svojih ljudi, da bi ugotovili, kdo vse tja prihaja. Če bi to storili, bi lahko marsikaj zvedeli. Na hitro so obkolili stavbo in prišli vse ljudi, kar so jih našli v šoli. Ob tej priložnosti so dobili v roke direktorja šole, njegovega namestnika in še nekaj pripadnikov odporniškega gibanja.

Prav tedaj, ko so bili Nemci v šoli, se je Nur vračala iz Pariza. Ko se je s kolesom pripeljala do šole, je tam opazila več esesovcev. Seveda je takoj vedela, za kaj gre, in se ni ustavila.

Kmalu je postalo jasno, da je racija na to šolo le člen v verigi enega izmed največjih nemških protiobveščevalnih uspehov v Franciji v vsej drugi svetovni vojni. Gestapu je namreč uspelo v odporniškega gibanja spraviti svoje ljudi in samo v nekaj dneh uničiti precej pripadnikov odporniškega gibanja v Parizu in okolici.

Dokumenti, ki so jih našli po vojni, dokazujejo, da so Nemci poznali tudi nekatere največje skrivnosti odporniškega gibanja in so zato sklenili, da bodo z eno samo potezo uničili njim tako nevarno gibanje.

NOČE NA VARNO

To je bila prava katastrofa. Nur je bila edina iz svoje skupine, ki je Nemci niso dobili. Glede na to, da je izgubila vsa-

ko zvezo z odporniškim gibanjem, je od londonske centrale zahtevala, naj jo povežejo s kako drugo skupino, da bi lahko nadaljevala svoje delo.

Centrala pa ji je ukazala, naj preneha z delom in naj se vrne v Anglijo z letalom, ki ji ga bodo poslali na dogovorjeno mesto v notranjosti Francije. Nur pa se je odločila drugače, čeprav je to kasneje plačala z življenjem: odgovorila je, da želi ostati v Franciji. Ni dosti ljudi, ki bi to storili. Vsi so namreč vedeli, da je gestapo uničil skoraj celotno zavezniško obveščevalno službo in da zato, ker ima tudi v njej svoje agente, nevarnost grozi na vsakem koraku.

Londonska centrala jo je glede na njene trdovratne zahteve povezala z neko obveščevalno skupino, ki je Nemci še niso bili odkrili, in tako je Nur mogla nadaljevati svoje tvegano opravilo.

V naslednjih dveh mesecih se je nekajkrat le za las izognila aretacijam. Nekoč, ko se je peljala s podzemno železnico, je nemška vojaška patrolja zahtevala, naj pokaže, kaj ima v kovčku. V njem pa je bila ra-

dijska postaja. Nur, ki se ni niti za hip zmedla, je začela pojasnjevati, da gre za del kinoprojektorja. Vodja nemške patrolje, naduti kaplar, ki se je želel postaviti pred svojimi vojaki, je takoj prekinil pojasnjevanje: »Seveda, to že sam vidim brez vaše pomoči,« in jo je pustil, da mirno nadaljuje pot.

Drugič jo je zalotil neki nemški oficir v hipu, ko je postavljala anteno in lezla skozi okno pritličnega stanovanja, iz katerega je nameravala poslati poročilo. Ko je nemški oficir videl, kako si to dekle prizadeva okrog antene, ji je ponudil svoje usluge in še sam splezal namesto nje na drevo, da bi nanj privezal anteno.

ARETACIJA. SMRT IN ODLIKOVANJE

Sredi oktobra 1943 je bilo konec njenega delovanja: neka neznana Francozinja jo je gestapu izdala za 500.000 frankov. Ko je gestapo zvedel za njeno skrivališče, je še isto noč vdrl vanj in jo prijel. Zanikanje krivde bi bilo brez pomena, ker so pri njej našli tudi radijsko postajo.

Kako močna j francoska odporniš

Kmalu po zlomu Francije (1940. leta) je na francoskem okupiranem in neokupiranem ozemlju prišlo — predvsem na pobudo Komunistične partije Francije — do ustanavljanja mnogih odporniških skupin, ki pa medsebojno niso bile dovolj povezane v celovito organizacijo. Te skupine so se ukvarjale predvsem s sabotažnimi akcijami (samo v 1942. letu je bilo kakih 1500 takih akcij), v hribovitih pokrajinah pa so delovale tudi manjše skupine partizanov (»maquis«). Sodiijo, da je 1943. leta bilo že kakih 30.000 partizanskih borcev, vendar je prišlo do pomembnejših akcij (bataljonskih) šele naslednjega leta.

Spomladi 1944. leta so morali Nemci v boje s partizani pritegniti kakih 12.000 vojakov z artilerijo in tanki. Čeprav so imeli hude izgube, partizanov niso mogli uničiti in so se, kot povsod, znašli nad civilnim prebivalstvom. Posebno prizadevne so partizanske sile postale po zavezniškem izkrcanju v Normandiji. Takrat so Nemci morali več divizij, ki bi jih sicer s pridom lahko uporabili proti zaveznikom, poslati v boj s partizani. Bili pa so tudi primeri, da so nekatere nemške enote za pot na fronto potrebo-

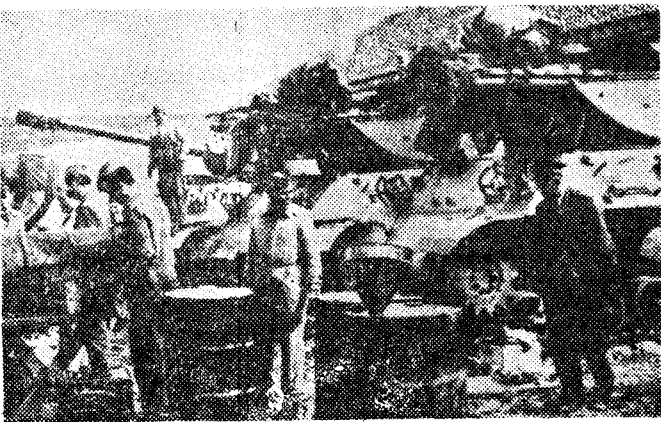
vale po več tednov, ker so jih spotoma neprestano napadali partizani. Zanimiv je podatek, da so pripadniki francoskega odporniškega gibanja samo junija 1944 onesposobili več lokomotiv, kot pa je to storilo zavezniško letalstvo v prejšnjih štirih mesecih.

V tem obdobju vojne se je odporniško gibanje zelo razmahnilo: samo v Bretanji je bilo 80.000 borcev, ki so v dvomesečnih bojih ujeli kakih 20.000 nemških vojakov. Ko so zavezniški vkorakali v Pariz, je mesto

AVTOMATIZIRANI RUŠILČ
čeli graditi v Veliki Britaniji,
upravljanje z njihovimi stroji
bodo zato imeli precej manjšo posadko kot sicer

FOTO S PODPISOM

OLJE V OKLOPNIH VOZILIH JE TREBA ZAMENJATI
dvakrat letno. Na sliki vidimo, kako samohodne topove polnijo z oljem, ki ima večjo viskoznost in ki ga motorna vozila uporabljajo poleti

NASILEN PREHOD ČEZ REKO (forsiranje) je v sedanjih razmerah lažje opravilo, kot pa je bilo to nekdanj. To vidimo tudi na sliki, ki je bila posneta med manevri sovjetskih enot: medtem ko tanki-amfibije brez zadrževanja plavajo čez reko, helikopterji na nasprotnem bregu spuščajo zračni desant, ki je okrepljen s topništvom

MIHA KLINAR:

PRVI VOJNI DNEVI V KARAVANKAH

8

Trije tisočaki, da voženj, ki mu jih je neugnani veseljak dolžan, niti ne računa, so vendar precejšen denar, ki bi ga doma zdaj, ko vsi kopicijo zaloge ob spominih na morilsko lakoto v prvi vojni, krvavo potrebovali. Toda še bolj kot denar, ga je razjezilo, da je zaupal človeku, ki je pobegnil z ljudmi, o katerih Pavel sam še pred dvema letoma ni imel najboljšega mnenja in se jim je celo posmehoval, kadar so začeli govoriti o Hitlerju kakor o nekakšnem bogu, ki se je učlovečil samo zato, da bi odrešil uboge Nemce v drugih državah in jih napravil za gospodarje sveta. Ali se ni zapletel s tisto zagrebško Zidinjno Hannach pred dvema letoma samo zato, da bi dražil nekatere jeseniške hitlerjevce in njihovo sovraštvo do Židov. Tudi poročil bi se z njo, ko bi ga lani Hannach sama ne zavrnila, ko je zvedela za njegovo neresno življenje.

Bil je zares pravi Pavliha. Ko je te dni razmišljal o tem, mu je jeza na Pavla nenadoma splahnela, zlasti še, ker ni bil sam, ki mu je ušel dolžnik. Zvedel je, da ga na Jesenicah preklinja še marsikdo, med njimi zlasti neki trgovec, stiskač, ki se je v petek pripeljal k njemu in spraševal, če ima Pavlov naslov. Temu je bil Pavel dolžan celih pet tisočakov. »Zdaj je odpetal. Kakor nalašč mu je prišlo, da smo se skregali s Hitlerjem. Izrabil je priložnost in se spomnil, da je pravzaprav Nemec in da bo najbrž dobil v Nemčiji še nagrado, ker je pobegnil kot preganjanec. Toda jaz ga bom našel in izterjal svoje, pa če bi moral pisati samemu Hitlerju. Hitler ni kar tako. Hitler je strog človek in takih lahko živcev, takih Pavlih prav gotovo ne bo trpel. Poslal ga bo v taborišče, ki jih ima za take lenuhe,« je pihal trgovec, a on ga je vprašal, zakaj mu je sploh posodil, če je vedel, da je Pavel tak. »Kako naj bi mu ne! Poznal sem njegovega starega očeta. Bogat, spoštovan človek! In tudi neko menico mi je ponudil na neko njihovo hišo v Ljubljani. In jaz sem mu verjel, a sem šele te dni zvedel, da je bila ta hiša prodana že pred tridesetimi leti.«

Tudi hitlerjevce bo potegnil za nos. Prav gotovo jih bo!

Tako Jože razmišlja o Pavlu, ko vozita skozi dolgo in žalostno jeseniško vas (kakor je Pavel imenoval Jesenice). V njegovi družbi človeku res ni bilo nikoli dolgčas. Nikoli ni vihal nosu, kakor ga vihajo ljudje njegove vrste, čeprav bi ga lahko, saj je bil šolan. Ni se sramoval krokat z navadnim soferjem. In če pomisli na denar, ki ga je Pavel porabil in z njim gostil tudi njega, bi Pavla sploh ne smel terjati za dolg. Sicer pa se je tega zavedal in mu zato dolga sploh ni nikoli omenil vse do zadnjč, ko so mu rekli doma, da bi bilo dobro nabaviti čimveč moke in druge hrane za vsak primer, zato se je odpeljal k Pavlu in mu rekel, če bi mu mogel vrniti vsaj kak tisočak. Ko bi rekel, da ga nima, bi mu ne zameril. Ne bi mu bilo treba reči, naj pride čez dva dni.

Sicer pa Pavlu tudi sedaj ni lahko. Jezikav, kakor je, se je prav lahko zameril kakemu hitlerjercu. Režima, kakršni je v Nemčiji, kjer se mora človek spremeniti v papagaja in ponavljati samo to, kar rečeita Hitler in Göbbels, Pavel prav gotovo ne bo dolgo prenašal. Ko bi imel denar, bi najbrž v Nemčiji ne preživel niti teden dni, in bi jo prav gotovo pobral v Švico, v edino državo, ki je še izven Hitlerjevega območja. Pavel še zdaleč ni podoben Nemcu, kakršni so danes v Nemčiji, marveč mnogo bolj kakemu radoživemu Amerikancu s filmskega platna, ki se mu svet spreminja v eno samo veselo norčijo.

V takih mislih ostane za avtomobilom jeseniška žalostna vas. Avto zapušča za seboj že zadnje hiše, ko se ob cesti nenadoma pojavijo tri sence in dajejo znake, naj ustavi. Ko bi ne bilo mesečine in bi oficir ne videl, da so ob cesti civilisti, bi morda ukazal, da bi se ustavila. Tako pa reče, naj Jože počene mimo njih in že sta pod klancem, na katerem se črni Kopavnik. Jožetova roka menja brzino in na vrhu vnovič, vendar vozi skozi pas gozda zelo počasi, saj je temno kakor v predoru.

»Karavanškega predora še vedno niso razstrelili?« vpraša, ker ga ta tema spomni nevarnih vrat, ki so odprta naravnost v Nemčijo.

»Mislim, da ga bodo razstrelili to noč!« odgovori poročnik Crnobori z glasom, ki priča, da mu ta hip ni do razgovora.

Preden doseže avto vrh klanca, ju preseneti strojnica, obenem pa neka krogla prebije steklo. Jože zaradi presenečenja izgubi oblast nad krmilom, poročnik Crnobori pa instinktivno odpre vrata in plane iz avtomobila, ki zdrsi čez rob ceste in se nato prevrne. Vidi samo nemške čelade, ki mu zapirajo pot, nato pa sepožene navzdol proti reki in teče, teče nazaj proti vasi. Tudi Jože hoče planiti iz prevrnjenega avtomobila, a ne utegne več. »Hände hoch!« sliši in začuti na prsih puškinke cevi.

»Kamerad Paul, kommen Sie her!«

»Gleich, Herr Oberleutnant!«

To ime? Ta glas?

Ne! Ni mogoče!

Jože se ne utegne prepričati, ker so ga vojaki potegnili iz prevrnjenega avtomobila in ga zvezali.

»Name? Was für eine Einheit?«

Oficir mu sveti z žepno svetilko naravnost v obraz, tako da Jože ne vidi nikogar. Tudi tolmačev glas sliši, a zdaj je drugačen kakor glas, ki se je odzval oficirju. Ni znan, kakor se mu je zdel prej. Morda je bil tudi prej tak in ga je samo on slišal kot Pavlovega, ker je oficir imenoval to ime. Tolmača ne potrebuje. Sam razume, kar ga je vprašal oficir, a pravi, da ne bo govoril, dokler bo zvezan. Mednarodni zakon o vojnih ujetnikih prepoveduje tako nasilje nad ujetniki.

»Ste Nemec?« vprašuje oficir, ker sliši nemški govor.

»Ne! Cistokrven Slovenec!«

»Potem boš govoril zvezani!«

»Zvezan nikoli!«

»Bomo videli,« zamahne oficir in mu pripelje zaušnico.

»Zdaj še toliko manj!«

Nov udarec ga napravi še bolj zakrknjenega.

»Vi kar bijte, če vas je volja! Ne boste dolgo! V obroču ste! Lahko boste že do jutra na mojem mestu! In potem bomo zamenjali vloge!«

Oficir se samo zakrohota in med psovskami pripelje še nekaj zaušnic ujetniku. Toda vseeno se ne počuti povsem varnega, ker razpošlje patrolje, glavnini pa ukaže umik v hribe. Ta trenutek pozablja, da bi moral ostati tu in se premakniti nazaj k predoru, da bi ga zavaroval. Strah ga je obroča, o katerem je pripovedoval ujetnik. Sele čez uro, ko so že visoko v hribih in ko v dolini odjekne eksplozija, se zdrzne.

»To je predor!« Porušili so predor!« se oficirju zašibijo kolena. In samo tale ujetniški pes je kriv! Tega psa bo ustrelil, zgubi razsodnost in potegne iz toka revolver in se požene proti ujetniku. Toda, ko pade strel, mu ne odleže in bi najraje pomeril vase. Toda sebe je težje ubiti kakor drugega, čeprav mu tudi smrt ujetnika neprijetno lega na dušo. Ne ve, da je s to smrtjo napravil veliko uslugo novemu prijatelju Pavlu, ki je trepetal vso pot, kako bo potekalo zaslisevanje. Ko bi ga sofer zagledal v nemški uniformi in spoznal, bi prav gotovo ne molčal o razmerju med njim in Hannach. Tako pa je ta nevarnost odstranjena. Druge bo odstranil sam. Vklendar ne sme pustiti, da bi mu kdo njegovo prihodnost ogrožal s preteklostjo. Zato se bo že jutri javil prostovoljno k SS. Postal bo esesovski oficir.

De Gaullov most proti Vzhodu

V ponedeljek je prispel v Moskvo predsednik Francije de Gaulle. Oči svetovne javnosti bodo dvanaest dni uprte v Sovjetsko zvezo. Še nikoli se ni toliko pisalo o kakem obisku kot o de Gaullovem. Londonski Times je ondan zadel pravo... Na francoski obisk gledajo »s prevelikimi pričakovanji in pretiranim strahom«.

Preveč pričakujejo seveda Francozi. Nekateri menijo, da je to potencialno najpomembnejše diplomatsko potovanje po vojni. Še več, da bo to preobrat v zgodovini Evrope.

Zahodni Nemci gledajo s strahom na de Gaullovo pot v Moskvo. Boje se, da bodo žrtvovani na oltar francosko-sovjetskega prijateljstva. V Bonnu so vedno zaskrbljeni, kadar obišče kak francoski minister sovjetsko prestolnico.

Angleži in Američani predobro vedo, da so med Parizom in Moskvo, kljub dobri klimi, vendar velike razlike. Dobra volja francoske diplomacije jih ne more premestiti.

Obe deželi govorita o nujnosti evropske varnosti, obe gledata na to vprašanje skozi prizmo nemške združitve.

Francija in Rusija sta za rešitev nemškega vprašanja.

Obe sta proti temu, da bi dobili Zahodni Nemci nuklearno orožje.

Politični obzornik

Obe sta za konferenco evropskih držav — seveda brez udeležbe Amerike. Združene države vendar niso evropska država! Vendar pa v Moskvi in Parizu ne govorijo istega jezika.

Francija vidi rešitev nemškega vprašanja v združitvi Zahodne in Vzhodne Nemčije.

Sovjetska zveza gleda s strahom na eventualno združitve obeh nemških držav. Zgodovina govori! Največ žrtev v tej vojni je imela Sovjetska zveza.

Sovjeti so za sklenitev miru med obema nemškima državama. Francija ne priznava Vzhodne Nemčije.

Sovjetska zveza je pozdravila izstop Francije iz integriranega poveljstva atlantske zveze. Vendar pa nočejo v Moskvi nič slišati o kaki reorganizaciji ali slabitvi varšavske zveze. Za to se zavzema Romunija.

Francija govori o Evropi od Atlantika do Urala. Sovjetska zveza gleda z nezaupanjem na te de Gaullove koncepte. Njegova teza, da je Sovjetska zveza evropska država, za Moskvo ni sprejemljiva. Moskva želi dokazati, da je ZSSR tudi azijska dežela.

Obisk francoskega predsednika predvideva zato tudi obisk Novosibirsk, velikega industrijskega in znanstvenega središča Sovjetske zveze. Novosibirsk se je v zadnjih 40 letih razvil iz skromnega naselja na robu tajge in stepe v veliko milijonsko mesto. Tu se odcepi važna železniška linija za sovjetske centralnoazijske republike.

Tudi v Moskvi se zavedajo pomena francoskega obiska. Zanimivo je, da gledajo marsikje na degolizem kot tretjo rešitev. To naj bi bila alternativa komunizmu in amerikanizmu. To velja posebno za nekatere dežele Afrike, Azije in Južne Amerike. »Ni Washington ni Moscu« — to je geslo, ki že močno odmeva v Latinski Ameriki.

Minili so časi, ko je bila Evropa objekt na veliki diplomatski šahovnici. Zdaj, 21 let po drugi svetovni vojni, »lahko vzame usodo v svoje roke«. Dovolj je močna. Zahodnoevropska gospodarska skupnost je tretja gospodarska velesila na svetu.

Evropa ne rabi nobene ameriške zaščite več. To je danes najbolj miren del sveta. Nihče, niti največji demagogi ne morejo trditi, da jih Sovjetska zveza ogroža. Celo berlinsko vprašanje ni več pereče, izgubilo je prvotno ostrino.

Okupirana Avstrija, kjer smo imeli še leta 1955 čete štirih držav, je postala medtem nevtralna država. Morda bo nekega dne postala tudi most med Vzhodom in Zahodom. Tudi Finska je nevtralna.

Nevarnih žarišč je danes v Evropi veliko manj kot pred desetimi leti. Veliki viharji divjajo drugje, v Aziji, v Vietnamu.

Pravijo, da je de Gaulle posebej obsejal francoskega kritičnega duha. Njegove zunanje politične poteze so dobro premišljene in niso rezultat trenutnih razpoloženj. De Gaulle načrtuje naprej.

Francoska diplomacija meni, da dela čas za Kitajsko in da zato v Aziji, in še zlasti v Vietnamu, ni možna ameriška zmaga.

Afrika bo postala nekega dne iz objekta subjekt zgodovine. Francija je dala vsem svojim bivšim kolonijam neodvisnost.

Latinska Amerika je tretji svet. Ko se bo zeleni kontinent otresel ameriške kontrole, bo uprl oči v Evropo. Francija ima dobre odnose z deželami Latinske Amerike.

Normalizacija odnosov z arabskimi deželami je odprla Franciji nova tržišča. Francija vzdržuje kljub temu dobre odnose z Izraelom, celo zalaga ga z orožjem.

Sovjetska zveza se bo nekega dne vrnila v Evropo, v Azijo bo imela prvo besedo Kitajsko. To je zaključek francoskih zgodovinarjev. V tem trenutku bo Sovjetska zveza pripravljena sodelovati z evropskimi državami kot iskren partner. De Gaulle meni, da je treba pogoje za to pripraviti že sedaj.

Francoski zunanji minister Couve de Murville je ondan dejal, da ni treba od de Gaullova obiska pričakovati nobenih senzacionalnih rezultatov. Nobene pakta ne bo, nobene zveze. Francija in Sovjetska zveza ne bosta obnovili alianse, ki je bila sklenjena leta 1944 v Moskvi, a jo je ta pozneje, ko je Francija pristopila k atlantski zvezi, odpovedala. Napovedujejo le sporazum o skupnem raziskovanju v vesolju. Francozi bi baje želeli izstreliti svoje rakete s sovjetskimi poligonov. To pa menda ne bo šlo tako gladko. Sovjeti skrbno čuvajo svoje tajne.

Ni vse zlato, kar se sveti. Politični odnosi med Parizom in Moskvo so zelo dobri, vendar pa je obseg medsebojne trgovine kaj skromen. Sovjetska zveza je kupila doslej samo 20 odstotkov tega, kar se je obvezala na osnovi sporazuma iz leta 1964.

Italijanska firma Fiat je sklenila pogodbo o izgradnji tovarne avtomobilov. Francoska firma Renault je dobila ponudbo, naj sodeluje pri modernizaciji »moskvičev«. Ta obeta veliko manj. Menijo, da bodo lahko po de Gaullovem obisku sklenili ugodnejši aranžma. Francozi so v tem vprašanju zelo razočarani.

In tako bo najbrže že prav, kar je zapisal angleški list: na francoski obisk moramo gledati mirno. Senzacija ne bo, vendar se bo led med Vzhodom in Zahodom še bolj otajal. In to je najvažnejše. Vse, kar zbližuje oba politična pola, je korak naprej.

M. O.

Letos bodo prvič podelili nagrade vstaje slovenskega naroda

Republiški odbor Zveze združenj borcev je že lani sklenil podeljevati vsako leto nagrade vstaje slovenskega naroda. Sprejeli so tudi pravilnik o njihovi podelitvi. Republiški odbor ZZZB NOV Slovenije podeljuje te nagrade za najboljše književne, likovne, glasbene in filmske ustvaritve s tematiko revolucije, zlasti s tematiko NOB. Namen podeljevanja nagrad je pospeševati in dvigati kvaliteto umetniških del na omenjenih področjih in s tem ohranjati etične in moralne prvine ljudske revolucije.

Nagrade se podeljujejo 21. julija, na večer pred dnevom vstaje, za najboljše objavljene, razstavljene, izvajane in predvajane izvirne ustvaritve v času od 15. maja prejšnjega do istega dne tekočega leta. Izjemoma bodo letos podeljene nagrade za dela, objavljena v letih 1964, 1965 in 1966.

Kandidate za nagrade lahko

predlagajo založbe, galerije, kulturno prosvetne, umetniške in znanstvene organizacije ter ustanove, umetniška društva in posamezniki.

Predlagana dela bo letos ocenjevala žirija, v kateri so: Tone Kropušek, predsednik, Ivan Ferlež, Ivan Potrč, Ciril Cvetko, Vladimir Lakovič, Dušan Povh in Milko Stofa. Žiriji pomagajo pri njenem strokovnem delu področni odbori komisije za razvijanje tradicij NOV pri republiškem odboru ZZZB NOV Slovenije.

VEČ SREDSTEV ZA SPOMENIŠKO VARSTVO!

Ugotovljeno je, da je na območju občine Gornja Radgona veliko število pomembnih kulturno zgodovinskih spomenikov. To so razni gradovi, cerkve, razna kužna znamenja, kmečke hiše ter drugi spomeniki.

KNJIGA O SLOVENSKEH PARTIZANIH V AZERBEJDŽANSČINI

Podobno kot mnogo tisoč drugih sovjetskih vojakov so Nemci leta 1942 nekje na poteh umikali zatiči Džavada Akimova in Veli Seidova. Znašla sta se v ujetniškem taborišču, od tam so ju prisilno vnovčili v nemško vojsko, v znano 162. divizijo, ki je nosila naziv »turkestanska«. Polk, sestavljen iz Azerbejdžancev, je prišel v Trst in od tam je precej vojakov ušlo. Med njimi sta bila tudi oba avtorja, ki sta se nato do konca vojne bojevala v 9. korpusu na Primorskem in Gorenjskem. Po končani vojni sta se vrnila v domovino. Zdaj Akimov živi v Armeniji, Noemberjanski rajon, vas Lambalu.

Leta 1963 je v Erivanu v Armeniji izšla njuna knjiga v azerbejdžanskem jeziku »Intigam«, kar po naše pomeni »Maščevanje«. Letos je en izvod te knjige s posvetilom Akimov poslal republiški odboru Zveze združenj borcev NOV Slovenije.

Na žalost pri nas ni nikogar, ki bi znal jezik tega oddaljenega naroda, živečega ob obalah Kaspijskega morja in vzhodnih obronkih Kavkaza. Toda iz 286 strani obsegajoče knjige, pisane v azerbejdžanskem jeziku prilagojeni ruski cirilici, lahko naše oko ujame nekatera domača imena slovenskih vasi, mest in ljudi. Tako omenja pisec na strani 125 nekega Vinka Villarja, na strani 139 Marijo Star in še nekatere druge. Pač pa je v knjigi veliko več imen avtorjevih bojnih tovarišev, sovjetskih državljanov, ki so se bojevali v »ruskem bataljonu« pod poveljstvom Anatolija Djačenka.

Franci Klemenčič

Kino spored

- KINO CENTER KRANJ
21. junija ob 18. in 20. uri — LEPO ŽIVLJENJE, franc. film
22. junija ob 18. in 20. uri — RAZPOTJE LJUBEZNI, prem. nem. barv. filma
23. junija ob 18. in 20. uri — RAZPOTJE LJUBEZNI, prem. nem. barv. filma
24. junija ob 18. in 20. uri — ZAKLAD V LONDONSKEM STOLPU, zah. nem.-angl. film
- KINO STORŽIC, KRANJ
22. junija ob 18. in 20. uri — GANGSTERJI, angl. film
23. junija ob 18. in 20. uri — LEPO ŽIVLJENJE, franc. film
24. junija ob 18. in 20. uri — KONJENIKI, amer. barv. vv. film

Najnovejše modele tkanin za poletne dni je pripravila za vas

Modna hiša

LJUBLJANA - MARIBOR

prodajni servis
LJUBLJANA - MARIBOR

Pravni nasveti

Tov. G. I. Vrtojba pri Gorici — Sem vojaški vojni invalid 30 %, star 46 let, po poklicu frizer, zaposlen. Ker болоham na hrbtnici, sem bil že večkrat v bolnišnicah. Ambulantni zdravnik in ustanova, kjer sem zaposlen, mi svetujejo, naj bi se upokojil. Imam 26 let delovnega staža, ker pa sem borec NOV od 1. maja 1943 do 15. maja 1945, se mi ta leta štejejo dvojno in imam skupno 30 let delovne dobe. Zanima me, ali bi se lahko upokojil, po katerih predpisih, ali bi se izplačalo delati in izdržati še 5 let ali se takoj upokojiti.

Za borce NOV izpred 9. 9. 1943, kakor ste vi, velja določilo čl. 70 temeljnega zakona o pokojninskem zavarovanju, ki določa pogoje za upokojitev. Borec NOV, ki je stopil v NOV pred 9. 9. 1943, pridobi pravico do starostne pokojnine ne glede na svojo starost, ko dopolni

pokojsko dobo 35 let, ali pa ko dopolni starost 55 let, če ima najmanj 20 let pokojske dobe, od tega zavarovalne dobe najmanj 10 let.

Ker nimate še 35 let pokojske dobe, se ne bi mogli

Seveda pa imate možnost doseči izjemno starostno pokojnino. Po 3. odstavku cit. člena 70. zakona, lahko posebna republiška komisija zavarovancu, borce NOV izpred 9. 9. 1943, ki ima pokojsko dobo najmanj 15 let, od tega zavarovalno dobo najmanj 10 let, ne glede na njegovo starost prizna pravico do

terem so sicer izpolnjeni pogoji za izjemno upokojitev, tudi ugoditi. Prav tako je treba upoštevati, da so se v zadnjem času kriteriji glede presoje upravičenosti do izjemne pokojnine zaostrili, ker so se pač pojavljale zlorabe. Ni pa s tem spet rečeno, da res upravičenim prosilcem komisija ne bi

UPOKOJITEV BIVŠIH BORCEV

upokojiti, prav tako pa ne izpolnjujete pogojev starosti. Ni ti po eni niti po drugi določbi torej ne izpolnjujete pogojev za starostno pokojnino. Zato bi bilo najbolj primerno, da dosežete 35 let pokojske dobe, ker se boste potem upokojili ne glede na vašo starost. Če imate sedaj 30 let pokojske dobe, bi torej morali počakati še pet let in ta čas vztrajati v službi.

starostne pokojnine. To pa v primeru, če spozna, da je to potrebno glede na splošno stanje njegovega zdravja in delovne zmogljivosti. V zavarovalno dobo 10 let se z dejanskim trajanjem štejejo tudi vsa obdobja, ki se po tem zakonu dvojno štejejo v posebno dobo. Seveda je treba pri tem vedeti, da komisija odloča po prostem preudarku in da ni nikjer predpisano, da mora vsakemu zahtevku, pri ka-

ugodila. Je pa to stvar individualne presoje vsakega primera posebej.

Povsem nekaj drugega je upokojitev po predpisih zakona o invalidskem zavarovanju. Toda to je le invalidska upokojitev, pri kateri je invalidska pokojnina znatno manjša. Pri tej invalidski upokojitvi pa je odločilno zdravstveno stanje prosilca, se pa seveda prav tako upošteva udeležba v NOV.

NAŠE VRSTE SE REDČUJO

PEPCE NI VEČ...

Bricko je med nami odjeknila vest, da ni več Pepce Pekar, rojene Tutu, doma s Ciglna pri Tolmini. Sredi ustvarjalnega dela, še polna življenjske sile, nas je za vedno zapustila. Zaman jo bo klical sin, ki se je bo komaj spominjal.

Na zadnjo pot smo jo spremlili 2. junija v velikem številu na pokopališču na Blejski Dobravi. Povojna leta je pokopnica namreč živela na jesenicah. Na pogrebu je igrala godba, pel so pevec, govoril je predstavnik kolektiva, pri katerem je delala.

Bivši borci pa smo bili prizadeti, ker naša organizacija pozablja na svoje člane, katerih vrste se že tako redčijo. Ni se spomnila vsaj s šopkom cvetja in poslovnimi besedami. Tudi znanci iz njegove domače kraja so bili začuden nad brezbržnostjo ZB »Pepca« na jesenicah, saj je bila Pepca borka NOV in tihaja iz partizanske družine. Njena najmlajša sestra je 1944 padla, borec je bil tudi mož.

Prav bi bilo, če bi nanovo ustanovljena podkomisija pri občinskem odboru ZZZB NOV Jesenice uredila to zadevo in v bodoče skrbela za to, da bi vsaj na zadnji poti dobili borci zaslužen priznanje.

CIRIL URŠIČ

FRANC PAKAR

Spet smo izgubili vojnega tovariša, borec od 1942, tovariša Franca Pakarja, rezervnega kapetana in vojaškega vojnega invalida.

Prod 47 let je bil rojen na Drganjih selih pri Novem mestu. Najprej je bil gozdni delavec, nato se je šel učiti za čevljarja. Razpad stare Jugoslavije je doživel kot vojak, domov je prišel razočaran, ker mu ni uspelo braniti domovine. Ko je zasilil prve strele partizanskih pušk, je še sam odšel z doma. To je bilo 7. julija 1942. Tovariši so ga kmalu spoznali kot dobrega borca, zato je napredoval hitro. Januaria 1943 je postal član KP. Sodeloval je v pohodu 14. divizije in bil nazadnje bataljonski komandant v Tomšičevih brigadi. Tako je kot partizan prehodil vso Slovenijo in se udeležil številnih spopadov. Konec vojne pa je dočkal v Trstu. Konec 1945 so ga demobilizirali.

Njegova življenjska pot je bila težka, saj je izšel iz revščine. Nazadnje se je nastanil v občini Maribor-Terno. Bil je predsednik občinskega odbora ZVVI in predsednik komisije za invalidska vprašanja pri občinski skupščini. Čeprav invalid, je bil ves čas marljiv družbeno-politični delavec.

Tudi njega so spremljale v življenju posledice naporov med vojno. Zrhabljale so mu zdravje in nazadnje povzročile smrt. Na zadnji poti so ga spremljali njegovi vojni tovariši iz 14. divizije in mnogi drugi.

D. MIKLAVEC

ZIVILSKI KOMBINAT

»INTES« Maribor

proizvaja in svojim cenjenim odjemalcem priporoča kvalitetne izdelke mlinov, tovarne testenin, pekarn in slaščičarn, s čvrstim zagotovitvijo, da bo tudi v prihodnje z največjo prizadevnostjo oskrboval tržišče s svojimi izdelki. Zadovoljstvo potrošnika bo našemu kolektivu najlepše priznanje.

Priporoča se Zivilski kombinat »INTES« MARIBOR

Kupujte
kvalitetno
pohištvo

POTROŠNIŠKI
kredit
SLOVENIJALES
LJUBLJANA — CELJE — MARIBOR

LJUBLJANSKE OPEKARNE

vam nudijo vse vrste opečnih izdelkov

Posebno priporočamo:

- MODELARNI BLOK
- ZIDNI BLOK BH 6/1

Vse informacije dobite v prodajnem oddelku LJUBLJANSKE OPEKARNE Ljubljana, Cesta na Vrhovce 2, telefon 20-965

Postreženi boste z kvalitetnimi izdelki po konkurenčnih cenah.

»Poligalant«

INDUSTRIJA ZA PREDELAVO
PLASTIČNIH MAS
VOLČJA DRAGA

PROIZVAJA:

- razne tehnične izdelke za radio in tekstilno industrijo
- raznovrstno embalažo iz polistelina
- akrilatne zobe za zobarstvo in
- vrsto artiklov za široko potrošnjo

LESNIK

OBRTNO PODJETJE

MARIBOR, Nasipna 35

- KVALITETNA IZDELAVA KOSOVNEGA POHIŠTVA IN SODOV

ZA CENJENA NAROČILA SE PRIPOROČA
DELOVNI KOLEKTIV.

GRADITELJI INDIVIDUALNIH HIŠ POZOR!

Izkoristite izredno priliko v dobi od 15. maja do 31. julija, ki vam jo nudi podjetje »MIZAR« iz Volčje drage pri Novi Gorici, pri prodaji svojih izdelkov. Priporočamo se za nakup!

5-odstotni popust nudimo naslednjim proizvodom:

1. Okna sama vseh vrst pripravljena za montažo zaves ali rolet
1. Okna sama vseh vrst, pripravljena za montažo zaves esslinger rolet ali platneno zaveso
3. Vhodna vrata borova ali hrastova
4. Garažna vrata borova ali hrastova
5. Balkonska vrata na roletu ali platneno zaveso

Kvaliteta izdelkov zagarantirana!

Priporočamo se za nakup

Podjetje

»MIZAR«
VOLČJA DRAGA – tel. 6
pri NOVI GORICI

POSLOVNO ZDRUŽENJE

Tehno-impex

Ljubljana, Beethovnova 12

opravlja

izvoz vseh izdelkov in polizdelkov, ki jih proizvajajo člani, in organizacijo prodaje na tujih tržiščih

•
uvoz ali nabavo osnovnih surovin, reprodukcijskega, pomožnega in sličnega materiala, opreme, strojev in orodja in vseh potrebščin, ki jih uporabljajo člani združenja za izpolnitev svojih proizvodnih nalog

Dobro je, če veste...

• Krokodil lahko zdrži brez hrane kar 700 dni, želva 500 dni, žaba 400, morski volk 120, postrv pa 100. Te živali so mrzlo-krvni vretenčarji s spreminjajočo toploto telesa: pri njih je presnavljanje, v skladu z obdajajočo toploto, neprimerno počasnejše kot pri toplotno-krvnih živalih (pri pticah, sesalcih). Slednji imajo stalno in precej visoko toploto, 37 stopinj C in še več ter je njihovo presnavljanje neprimerno hitreje in zatoorej zdržljivost v gladovarnju mnogo manjša. Izjeme so sesalci, ki zimo prespijo. Oni zdržijo lahko vso jesen in zimo — približno 180 dni — brez hrane. V tem času se njihova toplota močno zniža, skoraj do 0 stopinj C, kar pomeni, da so v tem pogledu podobni mrzlokrvnim vretenčarjem.

• Količina in kakovost krme za ovce občutno vpliva na proizvodnjo volne. Zadostna količina krme, bogate z beljakovinami, povečava količino volne. Nezadostna in kakovostno pomenkljiva krma pa povzroča zmanjšanje količine volne za 25 in še več odstotkov.

• Telički so, ko se rodijo, praviloma težji ko teličke. Pri srednje teži vrsti goveda znaša razlika 2 do 3 kg. Krava nosi moško tele približno 2 dni dlje ko teličko, kar tudi vpliva na težo. Razlika v teži med teletom moškega in ženskega spola se čedalje bolj veča.

Znanje in spomin • Znanje in spomin • Znanje in spomin

Aleksander Porfirjevič Borodin (1834–1887) je eden prvih ruskih skladateljev, ki je vzbudil pozornost izven ruskih meja. Bil je sicer učenjak, v glasbi pa se je potegoval, tako kot Mihail Ivanovič Glinka, za novoruske nacionalne smeri, zato se tudi v njegovi glasbi prepletajo značilnosti ruske in azijske glasbe. Napisal je vrsto del, med najpomembnejše pa sodi velika narodna opera, ki je bila na programu tudi v Ljubljani. Kako se imenuje?

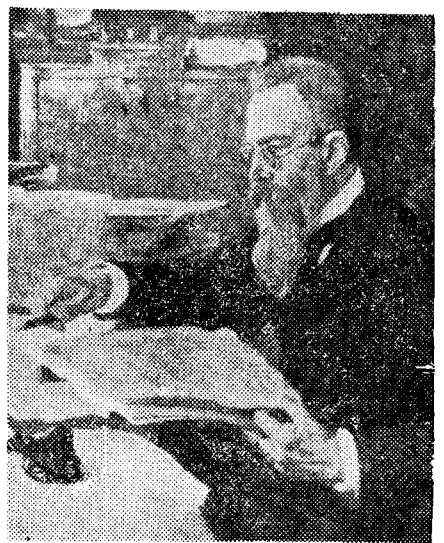
Korak dalje v svojem glasbenem ustvarjanju je napravil skladatelj opere »Boris Godunov«, ljudske glasbene drame »Hovansčina« in komične opere »Šeročinski sejem«, ki ga prištevajo med največje skladatelje sploh. To je predstavnik nacionalno-realistične smeri z izrazitim socialnim značajem. V svojih delih je z novimi izraznimi sredstvi dosegel lastno glasbeno govorico, polno pretresljive dramatike, neustavljive moči, globoke človečnosti, nežnosti in humrja. Kdo je?

Skladatelj »Evgenija Onjegin« (1840–1893) je prvi ruski umetnik, čigar dela so izvajali izven Rusije še za časa njegovega življenja. Tudi danes je poleg Beethovna eden izmed najbolj priljubljenih skladateljev po vsem svetu. Z razliko od svojih sodobnikov je ta popularni skladatelj, dirigent in pedagog zastopal novoromantične smeri. Kdo je?

Nikolaj Andrejevič Rimski-Korsakov razen v tehnični dovršenosti ni dosegel svojih genialnih sodobnikov Borodina in Musorgskega, vendar je kot skladatelj izrazil predstavnik nacionalne romantike. V klasični obliki z narodnimi motivi je komponiral prvo rusko simfonijo, simfonično bajko, ki jo pozna vsakdo, ki se zanima za glasbo.

Kako se imenuje?

(NADALJ. Z 9. STRANI)

Blažević. »Nima smisla, da se skrivaš, saj vidiš, da si zdaj v naših rokah.« Molč. Stefan se je stisnil tesno v kot za vrati in skoraj ni dihal. Čisto malo je še upal, da ga ne bodo odkrili. »Ne dobiš me živga, nikoli!« se sklenil. »Da bi me mučili, mi kožo rezali s hrbtno in me obesili na mesarske kavlje, ne...« Odprl je kurirsko torbo. »Listine moram uničiti, če me odkrijejo,« mu je šinilo v misel. Zunanjo so spet zaropotali koraki. Stisnil je hitrostrelko in čakal s prstom na petelunu. Vrata so se začela odmikati in zaglego cviliti. Najprej je v rumenem snopu zagledal jekleno cev, ki je merila v nasprotno steno. Človeka sploh ni videl, hrastova vrata so ga skoraj stisnila.

»Nikogar ni,« je dejal preganjalec.

»Hudiča, pa bi moral biti tu!« je zaslišal Blaževića. Potem so naglo odstopali po stopnišču. Stefanu je globoko odleglo. »Mogoče mi je uspelo!« se je tiho poveselil. Kurirsko torbo je potisnil za kolk, ni še hotel uničiti listin. Spodaj so tekali sem ter tja, kričali in spet je bilo slišati Blaževića: »Rečim ti, Bačo, da mora biti tu. V gradu tiči, drugam ni mogel. Se enkrat vse preiščimo!«

Po stopnicah v stolp so spet odmevali koraki, tokrat hiure je bil bolj odločno. Stefan je začutil, da bo preganjalec temeljito pregledal stolp. Hrastova vrata so se zdaj naglo odprla. Preganjalec je obstal, snop svetlobe je plesal po nasprotni steni v velikem loku. Naenkrat so se vrata odmaknila in rumen žarek je zasčmel Stefanu v oči. Ne da bi pomislil, je pritisnil na petelna. Dve hitrostrelki sta zadrdrali. Luč je ugasnila in ustaš je kričnil ter se skotatil po stopnišču. V stolpu se je dvignil prah in zasmerčelo je po žveplu. Po kriku je Stefan spoznal, da se je po stopnicah skotatil njegov nekdanji sošolec Blažević. Sam ne ve, kako je hitro zaloputnil težka vrata in se stisnil v mrtev kot ob steni, od koder pa je lahko nadzoroval stopnišče. Ustaš so začeli divje streljati v vhod, toda brez posebnega učinka. »Bedak, kaj se upiraš!« je vpil Bača, poveljnik ustaške enote. »Zdaj nam ne uideš več. Predaj se in ne bo ti hudega. Če ne, boš bingljaj!« Kratek rafal je odgovoril ustašom. Bilo je okoli polnoči. Kdo ve: morda so v bližini partizani! Slišali bodo streljanje in prihiteli na pomoč. V Stefanu je telo drobno upanje, v poveljniku Baču pa se je tihotapil strah. Ustaš si že dolgo niso upali na to območje, ki je veljalo za osvobodeno ozemlje. Tokrat so prišli samo zaradi Stefana, da bi ga ujeli. Prepogostokrat jim je že zmešal račune.

Mati in Ljuba sta slišali prve strele. Zdrznili sta se,

Ljuba je zajokala in otožni kriki, ki jih ni mogla zadržati v prsih, so se trgali med stisnjenimi ustnicami. Mati ni dala glasu od sebe; zdrsnila je na kolena, sklenila roki in šepetaje prosila nekoga, ki ga nikoli ni poznala, da ji reši sina. Molitev se je prelila v misli na partizane, na drugega sina, ki je bil v edinici. O, da bi prišel s tovariši, da bi nenadoma prihiteli, da bi si ustaši premislili... Čudne misli so ji brodirale po glavi, toda ni je bilo jasne in odredilne. »Ubili so ga,« je zatulila Ljuba. Zdrsnila je k matici in se vse drhteča naslonila nanjo. Takrat je temo spet razparal kratek rafal. Obe sta

je skoraj nehote odložila orožje na tla. »Ne, tega si ne bodo upali napraviti; zdaj že ne, ko bo kmalu končano! Ne, živ do mene nihče!« ga je prešinilo. Naglo je pobral hitrostrelko, da je kratko odgovorila ustašom.

Zaropotalo mu je nad glavo. Ustaš so razbijali strop. »Aha, skozi strop bi mi radi postregli z bombami,« je pomislil. Noč se je po polžovo pomikala proti jutru. Bum, bum, bum, je udarjalo na strop, toda niti omet še ni padel na tla. »Le točite; Zrinjski so to debelo napravili, ne bo šlo tako enostavno.« Spodaj so zabavljali ustaši, ga zmerjali, mu preti-

tvojo babo, mater in oba nežna otroka. Preklete, resnično imaš ljubki dekletci in brhko ženičko. Če takoj ne prideš dol, jim bo vsem odklenalo. Ti boš imel na vesti lastne otroke, mater in ženo! Ženski z otrokoma so potisnili k steni, jih osvetlili in trije ustaši so vanje namerili puškinje cevi. Tiho je bilo. Tudi ustaši so umolkneli in napeto čakali, kaj se bo zgodilo. Stefanu se je stemnilo pred očmi. Ali bodo res take zveri? Ni mogel odgovoriti. Molčal je, čakal; ni se mogel sprijazniti s tem, da bi nekaj tako krutega sploh bilo mogoče napraviti. Da bi ubili nedolžna otroka! Ne, zdaj tega ne bodo napravili,

Osel prekleti!« je rentalil Bača. »Ali si čisto nor? Se lastne ljudi pobiješ?« Stefan je v odgovor pritiskal na petelna. Zdaj je vložil zadnji šaržer.

»Samo malo še. Zdaj bo konec!« Ves napet je čakal ob vratih, misliti ni mogel več. Bil je kot preganjana žival; slutil je, da smrt že kroži v divjem plesu okoli njega. Zunanaj je zavijal veter, v glavi mu je brenčalo, čisto je otopen. »Samo malo še!« je šepetal.

Nekje daleč so počili strelji. Tudi strojnica je zaregljala. To je bilo novo, kar je premočilo nočno tišino. Tudi ustaši so prisluhnili. Nekje spodaj so se zbrali, ženski z otrokoma so povlekli za seboj.

»Norec, še enkrat ti dajem priložnost,« je zaklical poveljnik. »Predaj se, pa spustimo babi in otroka domov. Če ne, boš jutri imel pogreb vse družine!«

Stefan ni več molčal: bilo mu je že vseeno. »Nad nedolžnimi bi se znašal,« je zavpil. »Pa ti, pa Blažević: domačina sta, pa bi pobijala otroke

V frankopanskem

gradu

RIBNIKU

li, Stefan pa je molčal. »Ne, ne boste še tako hitro pri imela takega orodja, da bi ga stiskal orožje.« Podkuriti mi tudi ne morete, kamenje gori.« Misel pa mu je vseeno uhajala doli v vas. Vedel je, da trpijo doma, da ga morda že objokujejo. Za hip ga je zabolelo, da ni mogel zatreti solze, ki mu je zdrknila po licu.

Na stropu niso več razbijali. Obok je predebel in nišo imeli takega orodja, da bi ga lahko predrl. Kmalu je zaropotalo zunaj po steni. Ustaši so privlekli lestve in skušali prodreti skozi steno. To je bilo jalovo delo: dvometrskega židu ni bilo mogoče odpreti s krampi. Bača je že besnel: trideset ustašev — pa ne more zbežati partizana iz grajske jazine! Svita pa tudi ne bi rad čakal. Bili so predaleč na »rdečem« ozemlju. Kdo ve, če partizanski odred ni obveščen, da so tu. Vsak čas jim lahko plane za vrat. »S tem vragom moramo hitro opraviti!« je rohnel ustaški vodnik. Porodil se mu je peklenski načrt.

Tolpa ustašev se je to noč že tretjič zapodila k Sambolovim. Spet so razbijali po vratih in preplašeni ženski sta jima odprli. Mislili sta na najhujše: zdaj ga bodo privlekli razmesarjenega, vsega krvavega. Pa ga niso! Obema je nekaj toplega zasijalo v oči, ko sta videli, kako ustaši vpijejo, da bodo tega prekletega lopova že dobili. »Marš, z nami, vsi! Otroci tudi, pankrta prekleta partizanska!« je vpil ustaš iz sednje vasi. Ljuba je vzela v naročje Katico, stara mati pa triletno Milico. Gnali so jih v mrzlo januarsko noč. Dekletci sta hlipali in se stiskali k materama. »Tako, tu se skriva tvoj banditi!« je rjovel ustaš pred gradom. »Ti, Sam-

bol, slišiš! Pogledaj, tu imamo zdaj, pred koncem. Ne smem še kloniti, še ne, še ni napočil zadnji trenutek...« Ves se je tresel, da si je v lastni nemotiči grizel ustnice.

»Tako! Te bomo že zbežali, lopovi!« se je režal ustaš. Zdaj pogledaj! Naprej, ženske, k njemu, da ga pregovorite! Le hitro! Ustaš so porinili ženski z otrokoma proti stopnišču. Za njima so tiščali s pripravljenim orožjem. »Le streljaj, rdečkar prekleti!« Ljuba je stiskala otroka in ni hotela hoditi vzvratno. Matji se je čisto sključila. »Pokonci, babe!« je zavpil ustaš in sunil Ljubo s kopitom, da je padla po stopnicah. Čeprav se je Stefanu vse temnilo pred očmi, pot ga je obilaval po telesu, je v tistem trenutku sprožil in zadell ustaša, ki se ni utegnil skriti za Ljubinim hrbtnom. Zdaj se je odločil. »Nihče ne pride živ do mene!« je zavpil. Lice mu je otrdelo. Hladnokrvno je pazil, da je pošiljal kratke rafale preko ženskih glav. Trije ustaši so se zvrnili po stopnicah, ostali so zbežali. Tudi ženski z otrokoma, ki sta jokala do onemoglosti, sta se zvaljali po stopnicah navzdol.

»Prekleti norec! Tebi niti za lastno družino ni več.

in žene, ki niso ničesar zakrivil. K meni pridi, dobi me, ne pa otroke, pa žene... Tudi ti imaš svoje, vsi jih imate... Ne, mojih ne boš ubijal; taka zverina se nisi... Z menoj opravi, pridi!« In ves iz sebe je Stefan sprožil še poslednji rafal. Rezgetajoč krotot Stefanove hitrostrelke je odmeval med stenami. Ostal mu je samo še poslednji naboj.

Zdaj je bilo vse tiho. V daljavi je rezgetala strojnica, kakor da bi prihajala bliže. Ustaš so krenili proti vasi. Ženi in otroka so vodili s seboj. Blizu Miljavčevega mlina so v onemogli jezi oba otroka, Ljubo in staro mater vrgli z mostu v ledeni Obrh. »Crkne naj, partizanska svojati!«

Svoje naloge niso opravili. Kurir Stefan je ostal živ, pa tudi Sambolovi so se rešili iz ledene vode. Samo malo manj odločnosti, samo malo več človeške slabosti, pa bi Sambolovi iz Ribnika ne imeli več družinskega očeta. Ustaš so spet zbežali v Ozalji, pa ne več za dolgo. To je bil najtežji doživljaj obveščevalca Stefana, preizkušnja, ki je ni mogoče pozabiti.

Po pripovedovanju Stefanovega brata R. L. Sotelski

Pre-tresljiva pisma

MADŽARSKA
Gyula ALPARI

Bil je časnikar, doma iz mesta Dunaföldvára. Izhajajoč iz vrst mladih socialistov je postal vodja opozicije proti oportunizmu madžarskih socialnih demokratov. Rodil se je leta 1882. V Bela Kunovi vladi je bil namestnik zunanjega ministra. Osebnost se je poznal z Leninom. Po intervenciji tujih sil je moral zbežati v Češkoslovaško republiko, kjer je postal član KP. Na II. kongresu Tretje internacionale je dobil pooblastilo za urejanje njegove glasila. Gestapovci so ga pobrali v Parizu. V taborišču Sachsenhausen mu je sam Himmler ukazal napisati referat o Tretji internacionali. Alpári je napisal take razprave o vzrokih, ki vodijo fašizem v propad. To ga je stalo življenje.

(Sporočilo na listiku, ki ga je izročil tovarišu sekretniku tik pred usmrtništvom.)

Pozdravi v mojem imenu Partijo in povej, da sem bil in ostal vedno zvest do konca življenja. Med zaslišanjem nisem izdal nikogar. Zeno so mi ubili v Ravensbrücku. Tudi jaz moram umreti, toda umri bom s trdno vero v našo zmago.

SOVJETSKA ZVEZA
Irina MALOŽON

Doma je bila iz vasi Zukljev pri Cernigovu. Bila je članica komсомола. Sodelovala je pri ilegalnem tisku in kot kurirka partizanskih odredov. Nemci so jo ujeli in ustrelili.

Dragi stric!

Ni me strah smrti. Zal mi je le, da sem živela tako malo časa in da sem storila pre malo za svojo domovino... Stric, zdaj sem se že privadila zapora, saj nisem sama — veliko nas je... Stric, vendar se ne bojim smrti. Recite mamli, naj ne joka, saj bi tako ne mogla živeti dolgo časa pri njej. Imela sem svojo pot. Mama pa naj skrije žito, da ji ga Nemci ne bodo pobrali. Zbogom! Vaša nečakinja Irina

Odgovori na »Znanje in spomin«

1. Knez Igor
2. Modest Petrovič Musorgski
3. Peter Iljič Čajkovski
4. Šeherezada

»TV 15« izhaja vsak teden — Izdaja ga Predsedstvo Zveze združenih borcev NOV Slovenije — Zavod »Borec«, Ljubljana. Beethovnova 10 — Tisk in klišej CJP Ljudska pravica, Ljubljana, Kopitarjeva 2 — List ureja uredniški odbor — Letna naročnina 1500 dinarjev oziroma 15 novih dinarjev — Posamezna številka stane 40 din oz. 10 N. par — Naročnino pošiljate na naslov: Uprava »TV 15«, Ljubljana, Beethovnova 10, prtlj., p. predal 598-XI, ali na čekovni račun pri Narodni banki 501-8-29 — Telefonske številke: Glavni in odgovorni urednik 21-301, tiskarstvo in novinarji 22-313, uprava 22-607 — Rokopisov ne vračamo.